

Кодекс суддівської етики. Науково-практичний коментар

У цьому науково-практичному коментарі до Кодексу суддівської етики міститься всебічний аналіз основних положень етичних стандартів, яких повинні дотримуватися судді. Метою цього видання є роз'яснення принципів, закладених у Кодексі, які охоплюють верховенство права, незалежність суддів, неупередженість, чесність і прозорість. У ньому роз'яснюються правила поведінки суддів під час виконання професійних обов'язків та позасудової діяльності, приділяється окрема увага принципу довіри до судової системи, уникненню конфлікту інтересів, дотриманню моральних і правових стандартів, а також підвищенню професійного рівня суддів.

У цій книзі здійснюється аналіз національних і міжнародних стандартів суддівської етики, зокрема Бангалорських принципів, Європейської хартії про статус суддів, Монреальської універсальної декларації про незалежність правосуддя, також особливу увагу приділено рішенням Європейського суду з прав людини у відповідній царині.

Коментар може стати корисним для суддів, працівників суду, адвокатів, прокурорів, юристів-практиків, науковців та всіх, хто цікавиться питаннями здійснення правосуддя та суддівської етики, книга допоможе в отриманні нової інформації у відповідному напрямі, сприяючи утвердженню правової культури та зміцненню авторитету судової системи України.

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ПРИВАТНОГО ПРАВА І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ІМЕНІ АКАДЕМІКА Ф. Г. БУРЧАКА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

КОДЕКС СУДДІВСЬКОЇ ЕТИКИ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР

*за загальною редакцією кандидата юридичних наук,
судді Черкаського окружного адміністративного суду*

Каліновської Альони Вікторівни

ЮРІНКОМ ІНТЕР
Київ–2025

УДК 347.962.3/.6(477) (094.58)
НЗ4

*Рекомендовано до друку Вченою радою Науково-дослідного інституту
приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії правових наук України
(протокол № 4 від 26 березня 2025 р.)*

Рецензенти:

Короєд С. О. — доктор юридичних наук, професор кафедри права та публічного управління закладу вищої освіти «Університет Короля Данила»;

Гайдулін О. О. — доктор юридичних наук, професор кафедри теоретичної юриспруденції Юридичного інституту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

Кодекс суддівської етики. Науково-практичний коментар / за заг. ред.
НЗ4 А. В. Каліновської. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 312 с.

ISBN 978-966-667-891-4

У цьому науково-практичному коментарі до Кодексу суддівської етики міститься всебічний аналіз основних положень етичних стандартів, яких повинні дотримуватися судді. Метою цього видання є роз'яснення принципів, закладених у Кодексі, які охоплюють верховенство права, незалежність суддів, неупередженість, чесність і прозорість. У ньому роз'яснюються правила поведінки суддів під час виконання професійних обов'язків та позасудової діяльності, приділяється окрема увага принципу довіри до судової системи, уникненню конфлікту інтересів, дотриманню моральних і правових стандартів, а також підвищенню професійного рівня суддів.

У цій книзі здійснюється аналіз національних і міжнародних стандартів суддівської етики, зокрема Бангалорських принципів, Європейської хартії про статус суддів, Монреальської універсальної декларації про незалежність правосуддя, також особливу увагу приділено рішенням Європейського суду з прав людини у відповідній царині.

Коментар може стати корисним для суддів, працівників суду, адвокатів, прокурорів, юристів-практиків, науковців та всіх, хто цікавиться питаннями здійснення правосуддя та суддівської етики, книга допоможе в отриманні нової інформації у відповідному напрямі, сприяючи утвердженню правової культури та зміцненню авторитету судової системи України.

УДК 347.962.3/.6(477) (094.58)

Видавництво «Юрінком Інтер» прагне сталого майбутнього для нашого бізнесу, наших читачів і нашої планети. Ця книга виготовлена з паперу, сертифікованого FSC® та PEFC™

ISBN 978-966-667-891-4

© Каліновська А. В., Махінчук В. М.,
Миронова Г. А., 2025
© Юрінком Інтер, 2025

Автори:

Каліновська Альона Вікторівна — кандидат юридичних наук, суддя Черкаського окружного адміністративного суду;

Махінчук Віталій Миколайович — доктор юридичних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України;

Миронова Галина Анатоліївна — доктор юридичних наук, завідувач лабораторії медичного права України та ЄС Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України.

ЗМІСТ

Передмова	5
-----------------	---

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Коментар до статті 1	8
Коментар до статті 2	17
Коментар до статті 3	28
Коментар до статті 4	37

РОЗДІЛ ІІ. ПОВЕДІНКА ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ СУДДІ

Коментар до статті 5	47
Коментар до статті 6	53
Коментар до статті 7	57
Коментар до статті 8	63
Коментар до статті 9	70
Коментар до статті 10	73
Коментар до статті 11	77
Коментар до статті 12	84
Коментар до статті 13	92
Коментар до статті 14	96
Коментар до статті 15	101
Коментар до статті 16	107
Коментар до статті 17	111

РОЗДІЛ ІІІ. ПОЗАСУДОВА ПОВЕДІНКА СУДДІ

Коментар до статті 18	117
Коментар до статті 19	122
Коментар до статті 20	125
Коментар до статті 21	129

ГЛОСАРІЙ	133
СПИСОК МАТЕРІАЛІВ З ТЕМИ	143
ДОДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ	144

Передмова

Суддівська етика забезпечує якість правосуддя та довіру до судової влади. Уніфікований Кодекс суддівської етики, заснований на вітчизняному та міжнародному досвіді, є одним із важливих засобів регулювання професійної діяльності суддів, які покликані забезпечити такі основні принципи, як законність, незалежність суддів, неупередженість і чесність.

Цей коментар розкриває суть основних положень Кодексу, які стосуються поведінки суддів і впливають не лише на виконання професійних обов'язків, а й на поведінку суддів у повсякденному житті. Видання спрямоване на розгляд тих етичних принципів, яких повинні дотримуватися служителі Феміди і які відіграють ключову роль у їхній професії та загалом у житті, зокрема це відкритість їхньої діяльності, уникнення конфлікту інтересів, забезпечення високого професіоналізму та авторитету правосуддя. У коментарі також враховано аналіз міжнародних стандартів, наприклад, Бангалорських принципів поведінки суддів, і наголошується на важливості їх імплементації в національну судову практику. Зокрема, у книзі йдеться про роль суддів у зміцненні верховенства права, дотриманні конституційних принципів та підтриманні суспільної довіри до судової системи.

Основною метою цього коментаря є не лише роз'яснення положень Кодексу суддівської етики, а й практичне їх використання та застосування, підвищення обізнаності суддів і широкого загалу про важливість етичної норми поведінки суддів для утвердження правової держави. Він є практичним посібником для вирішення етичних дилем, що виникають у діяльності суддів, та є важливим внеском в укріплення незалежності судової гілки влади.

***З повагою
від авторів***

Розділ І

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Коментар до статті 1

Суддя як носій судової влади повинен бути прикладом неухильного дотримання принципу верховенства права і вимог закону, присяги судді.

Суддя має усвідомлювати постійну увагу суспільства та демонструвати високі стандарти поведінки з метою зміцнення довіри до судової влади та утвердження авторитету правосуддя.

У ситуаціях, коли незалежність та авторитет судової влади під загрозою, судді мають право виступати на їх захист як на національному, так і на міжнародному рівнях.

1. Коментована стаття визначає конкретні вимоги до судді як носія судової влади, тобто суб'єкта, який здійснює правосуддя і повинен абсолютно і безумовно дотримуватися: 1) принципу верховенства права; 2) закону; та 3) присяги судді. Під тезисом «суддя повинен бути прикладом» слід розуміти: суддя є взірцем для правничої спільноти; його діяльність формує уявлення суспільства про правосуддя; особиста поведінка судді поза межами роботи також має відповідати високим стандартам, адже це впливає на авторитет судової системи.

Верховенство права як основоположний принцип є фундаментальною категорією сучасної правової держави. Верховенство права передбачає: 1) пріоритетність закону над будь-якими іншими формами влади. Суддя має бути не лише виконавцем закону, а й охоронцем правової системи; 2) рівність усіх перед законом. Поведінка судді повинна відповідати цьому принципу як у професійній, так і в особистій діяльності; 3) превалювання прав людини. Суддя забезпечує дотримання та захист основоположних прав і свобод, навіть у складних правових колізіях.

Відповідно до Документа Копенгагенської наради Конференції щодо людського виміру НБСЕ (1990), «верховенство права не зводиться лише до формальної законності, яка забезпечує правильність та узгодженість процесу творення і впровадження в життя демократичного ладу, а означає також і справедливість, засновану на визнанні та повному сприйнятті людської особи як найвищої цінності

та яку гарантовано інститутами, що забезпечують рамки для її якнайповнішого вираження»^{1; 2}.

Конституційний Суд України поняття «верховенства права» визначив як «панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України»³. Причому Конституційний Суд України зауважив, що «таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи»⁴.

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що *верховенство права* — це фундаментальний принцип правової держави, який означає, що всі суб'єкти суспільних відносин (громадяни, органи державної влади, організації та посадові особи) підпорядковуються праву і діють у його межах. Цей принцип також гарантує дотримання основних прав і свобод людини.

Принцип верховенства права проголошений у ст. 8 Конституції України: «В Україні визнається і діє принцип верховенства

¹ OSCE Commitments relating to the rule of law. http://www.osce.org/documents/odihr/2009/01/36062_en.pdf

² Верховенство права : доповідь, схвалена Венеційською комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року). *Право України*. 2011. № 10. С. 168–184.

³ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02.11.2004 № 15-п/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text>

⁴ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02.11.2004 № 15-п/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text>

права»⁵. Також принцип верховенства права передбачений в окремих нормах Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII (далі — Закон № 1402-VIII), а саме ч. 1 ст. 2 Закону № 1402-VIII передбачає, що «суд, здійснюючи правосуддя **на засадах верховенства права**, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України»⁶. Також ч. 1 ст. 6 Закону № 1402-VIII регламентує, що «здійснюючи правосуддя, суди є незалежними від будь-якого незаконного впливу. Суди здійснюють правосуддя на основі Конституції і законів України та **на засадах верховенства права**»⁷. Принцип верховенства права знайшов свій вияв і в положеннях ст. 48 Закону № 1402-VIII, в ч. 2 якої зазначається, що «суддя здійснює правосуддя на основі Конституції і законів України, керуючись при цьому **принципом верховенства права**»⁸.

Щодо розуміння контексту тези «*дотримання вимог закону*» слід зазначити, що кожна процесуальна дія або рішення судді повинні відповідати закону незалежно від обставин, особистих інтересів чи зовнішнього тиску. Суддя має високий рівень відповідальності, адже суддя уособлює державну легітимність, тобто його рішення є виявом державної волі, а отже, повинні базуватися на об'єктивності й неупередженості. Суддя також є моральним авторитетом, а поведінка судді як «носія влади» формує довіру до судової системи в суспільстві.

Суддя, відповідно до коментованої статті, повинен дотримуватися не тільки принципу верховенства права та вимог закону, а й присяги судді, яку він складає після призначення на посаду судді (ст. 57 Закону № 1402-VIII). Особливості процедури складення присяги судді передбачені Порядком складення присяги судді особою,

⁵ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

⁶ Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.

⁷ Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.

⁸ Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.

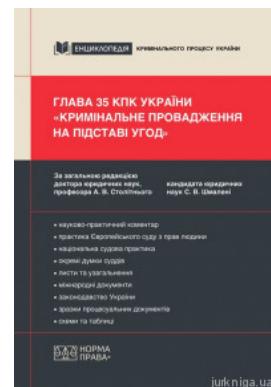
Книги, які можуть вас зацікавити

Настільна книга
кандидата на посаду
судді місцевого суду

Адміністративне право
України. Підручник.
Юрінком Інтер

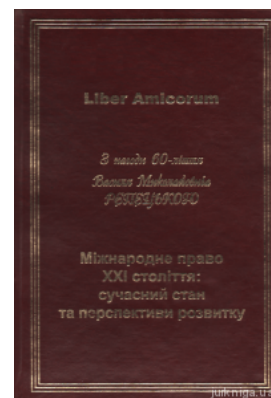
Глава 35 КПК України
«Кримінальне
провадження на
підставі угод»

Корпоративне право

Цивільний
процесуальний кодекс
України

Міжнародне право ХХІ
століття: сучасний стан
та перспективи
розвитку (до 60-ліття
проф. В.М. Репецького)

Перейти до галузі права
Конституційне право

Перейти на сайт →